

mitti, et eos ad restitutionem adstringi, tenens universim leges tributarias esse mere pœnales. Ratio est, 1° quia hæc leges generatim sub pœna, et quidem sub pœna gravi feruntur: unde recte præsumitur legislatorem nolle sub culpa obligare. 2° Si omnia tributa integre solverentur, necessitatem publicam excederent. 3° Insuper muletæ in pœnam iis quorum fraudes deprehenduntur impositæ, alias fraudes large compensant, et sic finis intentus attingitur. « An autem, inquit S. Ligorius ¹, propter has rationes, quæ cæterum non videntur contemnendæ, ipsa (hæc sententia) sit sufficienter probabilis, sapientioribus me remitto. » Ubi advertendum quod, cum rationes quibus fulcitur hæc sententia S. Doctori videantur non contemnendæ, ipsa sententia vere probabilis ei debuerit apparere. Alibi dicit ²: « Ego non omitto primam sententiam (supra expositam) suadere. » Eam non tantum suaderet, sed imposeret, si opinionem oppositam ut improbabilem haberet.

Tertia sententia viam mediam tenet et dicit: Peccant fraudantes tributa, quia edicta principis non sunt facile reprehendenda; sed non tenentur ad restitutionem. Ratio est, quia subditi debent quidem leges servare et tributa solvere, sed non secus ac ipse princeps tenetur recte gubernare, videlicet ex sola justitia legali, a cujus læsione non oritur restitutionis obligatio. Aliunde, ita communiter apprehenditur hæc quæstio hodiernis temporibus, tum quia multa tributa excessiva facta sunt; tum quia inter tributa quædam, et forte plura, reputanda sunt injusta; tum denique quia fraudationes compensantur muletis applicatis, quæ in hunc finem graves et gravissimæ fuerunt edictæ. Ita plures recentiores.

Cæterum, quæstio non videtur regula generali solvenda. Pendet enim ex mente legislatoris et ex interpretatione usuali, quæ pro variis temporibus ac locis, imo pro variis tributis, variari possunt. Sic, v. g., in Anglia, universim leges tributariæ non aliter quam ad modum

1. Lib. IV, n. 616. — 2. *Homo apost.*, X, 81.

legum pœnaliū obligare existimantur ¹. In Gallia, pœnales satis communiter reputantur leges de tributis indirectis, præsertim pro jure successionis in linea recta, minime vero leges de tributis directis ².

In hoc sententiarum conflictu, standum esse videtur regulæ practicæ a card. De Lugo propositæ ³: « Mihi, inquit, semper maxime placuit consilium P. Molinæ...: ante factum consulendum esse ne tributa defraudentur; post factum, si pœnitens sibi certo aut probabiliter persuadeat in tanta tributorum multitudine esse aliquid injustum..., non esse cogendum a confessario ad restitutionem; hæc tamen doctrina prudenter utendum esse, tum ne sacramentum Pœnitentiæ reddant nimis grave, et ne viam salutis præcludant multis, qui, si a confessario obligentur, non restituent et æternam damnationem incurrunt. » Ita etiam Bonacina ⁴, Vogler ⁵, Scavini ⁶, Rousset ⁷. Card. Gousset, quamvis generaliter stet pro obligatione, eandem prudentiam erga pœnitentes commendat ⁸. Hanc regulam refert et approbare videtur S. Ligorius ⁹.]

Petes 3° utrum tributa de quorum justitia dubitatur solvi debeant in conscientia.

Est autem ratio dubitandi de justitia tributi, inquit graves authores, quando nova tributa imponuntur aut antiqua augentur; item quando est communis persuasio in populo, maxime in probis et doctis, ea quæ prætextu necessitatis imponuntur aut augentur, in non necessariis usus expendi, aut in majori quantitate exigi quam necessitas requirat. Tot enim, inquit, conditiones requiruntur ad justitiam tributi imponendi vel augendi, ut in tanta tributorum multitudine qua his temporibus gravantur populi, merito præsumatur quædam esse injusta, plura

1. Crolly, *de Restit.*, n. 1032. — 2. Marc, *Instit. moral. Alphons.*, n. 967. — 3. Dist. 36, n. 43. — 4. Disput. 2, *de Restit.*, q. 9, punct. 1, prop. 2. — 5. N. 332. — 6. *De Restit.*, cap. 1, art. 1. — 7. *Not. ad theol. mor. Settler, de Legib.*, part. 2, c. 2, a. 3. — 8. N. 999. — 9. Lib. IV, n. 616, in fine.

incerta et dubia. In ejus rei confirmationem proferunt cap. *Quanquam, de Censibus*, in 6°, lib. III, tit. 20, in quo Bonifacius VIII dicit, « pedagogorum exactiones tam jure canonico quam civili regulariter merito esse damnatas; » quia « regulariter » deest aliqua conditio requisita. Quæstio, inquam, valde perplexa est: an in tali dubio tributa sint necessario in conscientia solvenda?

Quidam affirmant; quia in dubio an lex sit justa vel injusta, præsumendum est in favorem superioris, quod juste præcipiat, potius quam injuste; nec subditorum est eorum præcepta ad examen revocare. Ita Sylvius, Cabasutius et alii.

Quidam negant; quia in dubio est melior conditio possidentis. Subditus autem possidet res suas et immunitatem a tributo. Pro hac sententia citantur Sylvester, S. Antoninus, Cajetanus, Petrus Navarrus, Fumus, Arragon, Medina, Gabriel et alii plures.

Si inter tantos viros sententiam nostram aperire liceat, dicam neutrum fundamentum mihi videri satis firmum. Non primum; quia non est, totaliter saltem, præsumendum in favorem superioris, quando agitur de interesse ipsius et de damno subditi: de interesse ipsius, quia tunc jure timeri potest ne sit partialis et sibi faveat; de damno subditi, quia tunc æquum videtur ut subditus, antequam re sua spoliatur, inquirat an vere debeat. Unde cap. *Pervenit, de Censibus*, Decretal. lib. III, tit. 39, dicitur: « Oportet ut omnis census ad quid et quando persolvi debeat præsciatur. » Id modo magis elucidabitur.

Non secundum; quia possessio non reddit meliorem conditionem possidentis, nisi in quantum importat præsumptionem veritatis in favorem illius, ut dixi alibi. Quod hic non currit. Ex eo enim quod subditus res suas et immunitatem possideat, non habetur inde præsumptio quod tributum sit potius injustum quam justum. Insuper, si subditus possideat res suas, superior possidet auctoritatem præcipiendi; sicque una possessio compensatur per alteram.

Itaque, salvo meliori judicio, arbitror dicendum de

tributis dubiis quod alias dixi de cæteris debilis dubiis, nempe esse solvenda pro rata dubii, ita quod ab iis solvendis non sint omnino liberi subditi, neque ad hæc integre solvenda cogantur: ne, ex una parte, si a solutione tributorum dubiorum subditos eximas, noceas principi, cui forte debentur, et ab obedientia ipsi debita subditos injuste subtrahas; et ex altera, ne, si ad integram solutionem cogas, damnum inferas subditis, qui ea forte non debent. Igitur solvendum est tributum dubium, ne incurratur periculum committendi injustitiam; neque tamen est totum solvendum, quia debitum dubium non est tanti valoris, quanti est debitum certum. Vide *Dissert. de Restit.*, art. 3, *Petes* 13°. Nolim tamen in hac parte constituere subditum judicem in propria causa; sed consulat viros probos et doctos qui, attenta, ex una parte, ratione dubii, et ex altera, quantitate honorum aut negotiationis, dicant ex æquo et bono quantum solvere debeat, et eorum stet judicio. Quod autem dico de ipsa solutione tributi dubii, idem est dicendum de restitutione non soluti.

Neque ab hac sententia videtur alienus doctissimus Sylvius, alioquin stans in dubio pro parte principis, dum dicit q. 66, a. 8, concl. 7: « Si quis fraudet de illis vectigalibus quantum bona fide existimat se plus æquo gravari, neque peccat, neque tenetur ad restitutionem. Quod meminisse oportet confessarios, quando agitur de fraudatorum vectigalium restitutione injungenda. »

[Jam dictum est alibi hanc solutionem, nempe in dubio de justitia tributi solvendum esse pro rata dubii, admitti non posse, 1° quia difficile, imo impossibile esset determinare comparative pondus rationum quæ pro legislatore et contra eum militant; 2° quia, cum de obligatione dubia agitur, examinandum et decernendum est an existat, vel non, et quamdiu non clare apparet eam existere, licet practice eam ut nullam habere. Unde vel tota adimplenda est, vel tota relinqui potest. Hoc resultat ex principio posito et probato in quæstione de *Probabilitate*, in tractatu de *Actibus humanis*.

Aliter ergo solvenda est hæc difficultas.

Lessius ¹, et cum eo plures, dicunt tributum solvi debere, cum dubium est mere negativum, id est cum simpliciter nescitur an tributum sit justum; quia tunc nihil positive invocari potest in favorem tributarii, et e contra præsumptio stat pro principe, cujus autoritas est in possessione præcipiendi. Si vero dubium sit positivum et adsit vera præsumptio de injustitia tributi, negat card. de Lugo ², cum Molina, tributum in conscientia esse solvendum: quia obligatio non est certa; subditus possidet simul suam libertatem et suam pecuniam, quibus privari non debet nisi ex titulo certo; aliunde principi tributum petenti incumbit onus probandi suam legem esse justam. Hanc vero sententiam limitant præfati auctores tributis novis, quorum causa non satis apparet ut justa; tributa enim quæ a longo tempore ab omnibus pacifice fuerunt soluta præsumuntur justa, nisi eorum causa penitus cessaverit.

Dices: Est regula juris quod « in dubio lex præsumitur justa. » Ergo pariter et tributum.

Resp. Nego paritatem. Stat quidem præsumptio pro legislatore in legibus ordinariis, quia ejus autoritas est in possessione præcipiendi, et obedientia denegari vel suspendi non potest, nisi probetur vel ex gravibus rationibus præsumi debeat legem esse injustam; quod onus subdito incumbit. E contra, in legibus tributariis, onus probandi justitiam legis, incumbit principi. Etenim hujusmodi leges sunt odiosæ, et his applicatur regula 13^a juris in 6°: « Odia restringi et favores convenit ampliari. » Insuper, communiter docetur subditum non teneri in dubio ad obediendum, quando præceptum est nimis difficile, vel grave damnum illi infert, ex hac altera regula juris: « In dubio favendum est ei de cujus damno agitur. » Porro solutio tributi non justus est res damnosa. Præterea, multi et gravissimi doctores dicunt, pauca tri-

1. Lib. II, cap. 33, dub. 8, n. 64. — 2. *De justit.*, dist. 36, n. 89.

buta esse in quibus statuendis constet omnes conditiones requisitas ut sint justa fuisse observatas: unde, cum justitia novi tributi clare non apparet, habet contra se præsumptionem ¹.]

Petes 4° utrum qui merces emit ab eo quem scit injuste defraudasse vectigalia, teneatur illa solvere.

Resp. negative; quia vectigal non est onus reale, seu rei affixum, quod transeat cum merce, sed onus personale venditoris, quamvis ex rei transportatione contractum.

Cæterum, notandum quod, quamvis non peccet præcise ex hoc quod emat talem mercem, nec teneatur restituere vectigal, si tamen sic emendo moveat alium ad iterum fraudandum, possit peccare et teneri ad restitutionem, ut cooperator damni.

Petes 5° utrum clerici sint exempti a tributis?

Resp. affirmative, regulariter loquendo.

[*Constat* 1° ex jure naturali. Ecclesia enim est societas in se perfecta, et quatenus est spiritualis et immediate a Deo instituta, societati civili est superior: ex quo duplici titulo est ab hac posteriori independens. Unde: 1° ut societas perfecta, debet instrui omnibus mediis necessariis ad suum finem obtinendum. Atqui, cum homo duplici substantia constet, corpore scilicet et anima, sine bonis terrestribus bonum spirituale fidelium convenienter et complete procurari nequit. Ergo Ecclesiæ competit jus bona terrestria obtinendi et ut propria possidendi. 2° Si societas civilis potestatem haberet leges suas tributarias Ecclesiæ imponendi, Ecclesia non esset huic societati superior, nec ab ea independens; nam tributa exigere non possunt nisi ab inferioribus et subditis. Ergo.]

Constat 2° ex jure civili, L. *Sancimus. c. de sacrosanctis Ecclesiis*, L. I, tit. 2, quæ est Justiniani imperatoris. Novella

1. S. Lig., lib. IV, n. 617.

Item multa, c. de Episcopis et Clericis, ibid., tit. 3, quæ est Frederici imperat. Item cap. In qualibet, causa 23, q. 8, quod est Constantii et Constantis imperatorum.

Constat 3° ex jure cononico, cap. *Quaquam, de Censibus*, in 6°, lib. III, tit. 20, quod est Bonifacii VIII; cap. *Clericis*, tit. 23, de *Immunit.*

Magnum concilium Lateran. IV, cui præter quadringentos et ultra Episcopos, octingentos tam Abbates quam Priores, aderant legati Imperatoris Constantinopol., Regis Romanorum, Gallorum, Anglorum, Hungarorum, Aragonum, et plurium aliorum principum, sub Innocentio III, prohibet sub anathemate ne sæculares exigant ab ecclesiasticis tributa.

Concilium Viennense, sub Clemente V, cui cum trecentis Episcopis aderat Rex Galliæ, jubet Ordinariis locorum ut publicent sententias excommunicationis et interdicti latas contra eos qui tributa exigunt a personis ecclesiasticis, pro earum rebus quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt.

In bulla *Cænæ*, « excommunicantur omnes qui absque speciali et expressa licentia summi Pontificis imponunt collectas, decimas, tallias, præstantias aut alia onera personis ecclesiasticis, aut earum bonis, sive ecclesiarum aut monasteriorum ipsorum, aut imposita exigunt, aut a sponte dantibus recipiunt, aut his actibus quoquo modo cooperantur. » Quod dicitur a sponte dantibus, intelligitur quando exactor recipit ab eo qui dat ante quam petatur, quia impositum est.

Concilium Trid., sess. xxv, cap. 20 de Reform., præcipit omnes canones et decreta in favorem ecclesiasticarum personarum exacte ab omnibus observari, eaque omnia præsentî decreto innovat.

[Ita concilium Trident., loco citato : « Cupiens sancta Synodus ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuo sartam tectam a quibuscumque impedimentis conservari, præter ea quæ

de ecclesiasticis personis constituit, sæculares quoque principes officii sui admonendos esse censuit, confidens eos, ut catholicos, quos Deus sanctæ fidei Ecclesiæque protectores esse voluit, jus suum Ecclesiæ restitui non tantum esse concessuros, sed... nec permissuros ut officiales aut inferiores magistratus Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutum aliquo cupiditatis studio seu inconsideratione aliqua violent... Decernit itaque et præcipit sacros canones et concilia generalia, necnon alias apostolicas sanctiones in favorem ecclesiasticarum personarum, libertatis ecclesiasticæ et contra ejus violatores editas, quæ omnia præsentî etiam decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere. » Inter sanctiones canonicas quibus hic alluditur, præcipuum locum obtinent constitutiones Alexandri IV et Bonifacii VIII in 6° Decretal. relatas, lib. III, tit. 23, de *Immunit.*, cap. 1° *Quia nonnulli*, et 3° *Clericis*, ubi reprobantur et excommunicatione plectuntur « excessus laicorum qui clericis collectas, tallias et onera imponebant, et excessus clericorum qui talibus censentiebant. »

In hunc locum *Rom.*, XIII, 7 : *Reddite omnibus debita : cui tributum, tributum*, etc. D. Thomas, lect. 2, dicit : « Ab hoc tamen debito liberi sunt clerici, ex privilegio principum, quod quidem æquitatem naturalem habet. Unde etiam apud gentiles liberi erant a tributis illi qui vacabant rebus divinis. Legitur enim, *Gen.*, XLVII, 20-22, quod Joseph subjecit Pharaoni totam terram Ægypti, præter terram sacerdotum, quæ a rege tradita fuerat eis, quibus et statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et infra dicitur quod in universa terra Ægypti quinta pars solvitur, absque terra sacerdotali, quæ libera erat ab hac conditione. Hoc autem ideo æquum est, quia, sicut reges sollicitudinem habent de bono publico in bonis temporalibus, ita ministri Dei in spiritualibus, et sic per hoc quod Deo in spiritualibus ministrant, recompensant regi quod pro eorum pace laborat. »

Concludendum est ergo præceptum Apostoli, *Rom.*,

XIII, 5 et 6 : *Subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; ideo enim et tributa præsatis, non intelligendum esse de legibus tributariis quæ bona ecclesiastica afficiunt, quia, secundum declarationem concilii Trident. supra relatam, « Dei ordinationi et canonicis sanctionibus refragantur. Unde cujusvis generis tributa, sive directa sive indirecta, quibus nunc possessiones ecclesiasticæ vi legis civilis onerantur, non sunt solvenda propter conscientiam, sed tantum propter iram, seu necessitatem. »*

Dixi, « regulariter loquendo, » quia sunt quidam casus excepti.

Primus est, si clerici negotiationem exerceant, ut declarat idem Bonifacius, cap. *Quanquam* cit.

Secundus est, quando facultates laicorum non sufficiunt ad succurrendum necessitati publicæ. Ut autem in hoc casu exigatur tributum a clericis, requiritur consensus Papæ, ut patet ex cit. cap. *Adversus*, Decretal., lib. III, tit. 49, de *Immunit.* et ex Bulla *Cænæ*. Quod si res non ferat moram, videtur sufficere consensus episcopi et cleri pro clericis sæcularibus et regularibus non exemptis : pro exemptis vero requiritur consensus suorum prælatorum.

Tertius casus est, secundum canonistas et theologos, quando tributum est æque primario et æque immediate in utilitatem clericorum et laicorum, ut pro aggere reparando, ne flumen inundet agros clericorum et laicorum, pro expellendis prædonibus qui vastant territorium in quo clerici habent multas possessiones; id enim æquitati naturali videtur omnino consentaneum. Secus, si contributio spectet immediate et primario communitatem, et secundario tantum ac per consequentiam clericos, quatenus sunt membra communitatis, ut tributa quæ spectant stipendia principis, bellum gerendum, reparationem arcium aut mœniorum civitatis, etc. Ita Sylvester, v° *Immunitas*, I, n. 2, cum Panormitano et aliis, et post ipsum Lessius, lib. II, c. 33, dub. 3.

Quartus casus est, si possessio aliqua habebat aliquod

onus annexum perpetuum et invariable, antequam veniret ad ecclesiam, ecclesia tenetur ad illud, quia res transit cum onere suo. C. *Cum non sit*, Decretal., lib. III, tit. 30, de *Decimis* et c. *Pastoralis*, ibid., tit. 31, de *Regul.* Vide eundem Sylvestrum, ibid. Non potest tamen novis oneribus gravari.

[Petes 6° utrum bona patrimonialia clericorum sint etiam a tributis immunia.]

Resp. duplicem esse sententiam. Prima affirmat : 1° quia Bonifacius VIII, cap. *Quanquam*, de *Censibus*, in 6°, lib. III, tit. 20, renovat constitutionem Alexandri IV, « qua statuit ecclesias et personas ecclesiasticas ad pedagia et quidam penitus non teneri, nec ad exhibendum vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt vel deferri faciunt seu transmittunt, » contraria consuetudine quorumcumque, quæ dicenda est corruptela verius, non obstante. Ubi res propriæ ecclesiasticorum, id est eorum bona patrimonialia a tributis exempta declarantur. 2° Quia in bulla *Cænæ* excommunicantur qui imponunt collectas, etc., « personis ecclesiasticis aut eorum bonis sive ecclesiarum aut monasteriorum. » Ubi distinguuntur eorum seu clericorum bona a bonis ecclesiarum, et eadem immunitas hujusmodi bonis attribuitur. — Altera sententia negat : 1° quia bona patrimonialia clericorum non pertinent ad dominium ecclesiæ, et ideo alto dominio societatis civilis subduntur. 2° Quia usus, non contradicente Ecclesia in his posterioribus temporibus, prævaluit, ut hæc bona tamquam sæcularia haberentur et iisdem oneribus gravarentur. Hæc posterior sententia satis fundata videtur, ut nunc pro vera teneri possit.]

Ne hoc volumen ultra modum excrescat, ad sequens amandatur præsentis tractatus continuatio.